

Beş sorudan dördü bana ama cevap süresi eşit dağıtılıyor

Althen-des-Paluts köyündeki 'Ermenistan Günleri'nde yemekten sonra iki kadeh şarap arasında tartışmalar. Yüzü objektife dönük olanlar müzisyen ve tiyatrocu Gerard Torikian ve eşi Isabelle. Eylül'de İstanbul'da oynayacaklar.

Dizi / 11/07/2009

Konuşmalar bitince sorular alındı. Beş soru geldi. Tahmin edileceği gibi dördü ismen bendenize. İkinci soruyu yanıtlarken oturma başkanından 'Bir dakikanız kaldı' uyarısı geldi. Beş sorudan dördü bana geliyor ama cevap süresi 'eşit' dağıtılıyor. Arkada iki soru daha var. Saha ve seyirci avantajı doğal; ama hakem olayını kabul edemem

Konuşmalar bitince sorular alındı. Beş soru geldi. Tahmin edileceği üzere dördü ismen bendenize. Birincisi şöyle: "Milliyet gazetesi size atfen şu sözleri yayımlandı: 'Sayın Başbakan bize teşekkür etmelidir. Dünyanın her yerinde parlamentolar Ermeni tasarıları geçiriyordu; şimdi duracak. Diaspora yumuşadı. Dünya basını jenosit teriminden başkalarını kullanmaya başladı'. Bu demeç size mi ait?"

Ben konuşmamda bunun cevabını vermiştim. Ama 'dava sahibi' insanlar bir konferans dinlerken konferans dinlemezler. Önceden ezberledikleri soruyu unutmamak için kafalarında tekrar ederler ve sormak için bitmesini beklerler. Aynen, bizdeki 'Nasıl benim adıma özür dilersen!' türünden bir soru. Bizim devlet ajanı olduğumuza, Ermenileri aldatmak misyonuyla ortaya çıktığımızı inanmak ihtiyacı içinde. Şöyle cevap verdim:

"Buna daha önce değindim. Gazeteci şöyle sordu: 'Milli davayı ve dış politikayı zayıflattığımız söyleniyor, ne dersiniz?' Cevabım tamamen doğru. Parlamentoların sanki mahkememiş gibi seri karar almaları devam ediyor mu? ABD Başkanı daha önce kullandığı jenosit terimini kullandı mı? En önemlisi, siz yumuşamadınız mı? Yumuşamadıysanız beni Kampanya'yı anlatmaya niye davet ettiniz? Yumuşamayıp da sertleştiğiniz için mi? Tabii ki

etkilendiniz. Çünkü sizler Ermeni olmaktan önce insansınız. Türkiye’den insanca şeyler geldiğini görünce etkilendiniz.

“Yalnız bu, Kampanyamızın kendiliğinden oluşmuş bir yan ürünüdür. Amacı asla değildir. Eğer öyle anlamaya kalkarsanız çok yanlış tahlil yaparsınız ve yanlış sonuca gidersiniz”.

Bu cevaptan sonra ikinci soruya geçtim: “Ermenilerin de Müslümanları öldürdüğünü söylediniz. Bunu açar mısınız?” Birincisinin aksine, öğrenmek için sorulmuş son derece iyi niyetli bir soru. Şöyle dedim:

“Dediğim gibi, 1915’i affetmek mümkün değil. Çünkü devletin kendi vatandaşlarını öldürmesi. Diğer yandan, olay sandığınızdan daha ayrıntılı. 1915’te başlamadı. Yahudi olayıyla esas farkı da buradadır. Ermeniler de, tekrar söylemem gerekirse 1915’le asla kıyaslanamaz ama, ASALA cinayetleri dışarıda bırakılacak olursa iki ayrı dönemde Müslümanları öldürdüler.

“Bunlardan birincisi 19. yüzyılın son çeyreğindedir. Bunları Armenian Weekly’de ayrıntısıyla anlattım [Türkçesi için bkz. Radikal, 17-20 Ağ. 08]. O zamana kadar Kürt beyleri Ermenilerden yıllık haraç alıyor ve onlara ilişmiyorlardı. 1840’ların sonunda bu beylikler ortadan kaldırılınca Kürt köylüsü altın yumurta yumurtlayan tavuğu kesmeye başladı. Bu kanlı yağmaya, 1859’da Rusya’dan Anadolu’ya sürülen güney Kafkasyalılar da katıldı. Bunun içindir ki 1878 yılında imzalanan Berlin Antlaşması’nın 61’inci maddesi ‘Babiali, Çerkes ve Kürtlere karşı Ermenileri korumayı taahhüt eder’ diye yazar. Ama bu dönemde reform taleplerine Saray kulaklarını tıkadı. Daha kötüsü, İstanbul Ermenileri de tıkadı çünkü doğudaki dindaşları yüzünden rahatlarının kaçmasını istemiyorlardı.

“Bu durumda Ermeni küçük burjuva gençleri Hınçak çetelerinde örgütlenerek silahlandılar. Bir yandan da Müslüman köylerine saldırdılar çünkü böyle yapıp Avrupa’nın ilgisini çeken Bulgar Modeli 1878’de ülkeyi özerkliğe götürmüştü. Büyük burjuvazinin sahip çıkmadığı milliyetçilik küçük burjuvanın eline geçince çok radikalleşir. Louise Nalbandian’ın kitabını okuyun. İkinci duruma yani intikama gelince ...”

Beş sorudan dördünün muhatabına ‘eşit zaman’

Sözün yaklaşık burasında oturum başkanından ‘1 dakikanız kaldı’ uyarısı geldi. Beş sorudan dördü bana geliyor, ama cevap süresi ‘eşit’ dağıtılıyor. Bunun üzerine başkana dedim ki: “Bu 1 dakikayı arkadaşlarımla süresine eklemenizi rica ediyorum çünkü benim bir işime yaramaz; benim söyleyeceklerim bitti.” Arkada iki soru daha var çünkü. Saha ve seyirci avantajı doğal; ama hakem olayını kabul edemem.

Diasporanın şahin kesimindeki zihniyet yapısını sizlere anlatmak için yazıyorum,

“Milliyet’teki demeci siz mi verdiniz?” diye soran kişi otelde ben yemek salonuna girdiğimde, arkası dönük olduğu için farkında değil, masadakilere şöyle demektedir: “Soruma karşı bin dereden su getirdi. Bu demeci verdin mi vermedin mi? Evet veya hayır! Verdim veya vermedim diyemiyor bir türlü!” Acaba benim Fransızcam anlaşılıyor mu? İşin bir ilginç tarafı da şu ki, bu aynı kişilerle aynı akşam şarap içerken çok güzel sohbet oluyor; bu kişiyle de birden fazla akşam oldu nitekim. Gerçeküstü bir durum. Sanki adam gündüz vazifesini yapıyor, gece de tatil yapıyor.

Neticede, diğer panelistler kendilerine soru gelmediği için ikinci bir tur yapmış oldular.

Mesela TERNON şöyle dedi: “İnkârcılık suçtur. AB yasa hazırlıyor bunu suç ilan etmek için.

Onun için 1948 Birleşmiş Milletler (BM) Jenosit Sözleşmesi geriye yürüyebilir”.

Manoukian konserini kaçırmama yol açan akşam yemeğinde de, ki muhatabım ilk açikoturumda eleştirel konuşmayı yapmış kişiydi, bunu dinledim: “Uluslararası hukuk şu anda 1948’in geriye yürütmesine uygun değil, ama bu değişebilir”.

Jenosit terimi üzerindeki bu kadar ısrarda bu geriye yürütme umudu ve onun sonucu

Türkiye’yi dize getirme beklentisi çok açık. Onun için, Althen’de anlatamadığımı burada bir kutu içinde çok kısaca özetlemem uygun olur. Anlatacaklarımı, Türkiye’de insan hakları hukukunu en iyi bilen birkaç kişiden biri olan genç arkadaşım Yd. Doç. Dr. Kerem

Altıparmak'la konuşarak oluşturdum, kendisine çok teşekkür ederim. Şöyle anlatayım:

Türkiye Cumhuriyeti 1915 için sorumlu tutulabilir mi?

Soykırım (jenosit) terimi siyasi olarak kullanılıyor, kullanılabilir. Ama hukuk'u guguk yapmadan hiçbir hukuksal sonuç doğurmaz. (Bu husus, geçenlerde Prof. Fikret Adanır tarafından da ifade edildi; bkz. Milliyet, Devrim Sevimay'ın mülakatı, 22.06.09).

1948 Sözleşmesi'nin can damarı, 'kasıt' olayıdır. Sözleşme'nin 2. maddesi: 'Bu sözleşmede jenosit; ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu kısmen veya tamamen tahrip kastıyla şu eylemlerden herhangi birisidir' der ve dört tane durum sayar.

Bu durumlardan biri ('grup içinde doğumları engellemek') hariç diğerleri 1915'te mevcuttur ve

bunlardan tek bir tanesinin mevcudiyeti bile olayın Soykırım ilan edilmesine yeter: Grubun üyelerini

öldürmek, grubun kısmen veya tamamen fizikî tahribi sonucunu doğuracak yaşam koşullarına grubu maruz bırakmak, grubun çocuklarını zorla başka gruba transfer etmek.

Ama kasıt (Ermenileri ortadan kaldırma kastı) ispat edilmemiştir, edilmesi de beklenmemektedir, edilse dahi aynen bütün ceza hukuku metinleri gibi 1948 de geriye yürümez. Bunu biraz açalım.

Uluslararası sorumluluk iki türlü olabilir: Cezai ve hukuki. Cezai sorumluluk 1948'de bireyseldir ve sorumluların hepsi ölmüştür. Hukuki sorumluluk ise bazı şeyleri yaptığı veya Sözleşme'de gösterilen önlemleri almadığı için devletin olabilir ve bu açıdan tazminat ödenmesi istenebilir. Fakat

bunun için de Tehcir'in 1948'den sonra olmuş olması gerekir. Yani 1948 geriye yürümez.

Nitekim, Türk-Ermeni Uzlaşma Komisyonu'nun (TARC) başvurduğu Ulusötesi Adalet Uluslararası Merkezi (ICTJ) Şubat 2003'te aynı mütalaayı vermiştir.

Bunun bir istisnası vardır gerçi: 'Süregelen ihlal' durumu. Mesela Ermeni malları hâlâ tazmin edilmemiştir, vb. Fakat bunun için de 'makul süre'nin geçmemiş olması gerekir. BM İnsan Hakları Komitesi bu süreyi II. Dünya Savaşı öncesine götürmemektedir.

I. Dünya Savaşı'nın galipleri Osmanlı yönetimini cezalandırmamışlardır. Çünkü o dönemde uluslararası hukuk sadece başka ülke vatandaşlarına zarar veren devletleri cezalandırmaya müsaitti; kendi halkına zarar verenleri cezalandıramıyordu. BM Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun on yıllar boyu çalışarak 2001'de ortaya koyduğu 'Devlet Sorumluluğuna İlişkin Taslak Maddeler'den Md.

13 şöyle demektedir: "Eylemin meydana geldiği anda devleti bağlayan bir uluslararası kural yoksa, devletin eylemi uluslararası kuralları ihlal etmiştir denemez". Yani 1915'te Osmanlı'yı bağlayan böyle bir kural olmadığı için, geriye yürüme bu açıdan da mümkün değildir. 1915'in değil sözleşmeler hukukunda, teamül hukukunda bile devletin kendi vatandaşlarına yaptıkları nedeniyle cezalandırılması diye bir durum yoktur.

1915'ten sonra kabul edilen ceza hukuku metinleri ve tesis edilen uluslararası hukuk ve ceza hukuku kurumları da (Uluslararası Adalet Divanı, 1948 Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi/Mahkemesi, Uluslararası Ceza Mahkemesi) aynı durumdadır: Kabul edildikten/kurulduktan sonra ve yetkilerini kabul eden devletler için yetkilidirler ancak.

Ayrıca, bunlar da 'makul süre'yle bağlıdır.

Devletler de iç hukuklarında başka devletleri yargılayamazlar.

Diğer yandan, çok taraflı bir uluslararası konferans olan 1923 Lozan'da kabul edilen bir protokol ve bildiriyle, 20 Kasım 1922'den önceki siyasi ve askerî eylemler için genel af çıkartılarak her türlü sorumluluk nedeniyle yargılama önlenmiştir.

YARIN: Diaspora içinden aykırı sesler